

"Âyine-i kalbe uzanan bir nisbet-i Rabbâniye ile bir tezahürdür... Galip esmâ ve sıfâtın zılâlinde giden velâyetlerin derecâtı bu kısımdan ileri gelir." İzah eder misiniz?

"Âyine-i kalbe uzanan bir nisbet-i Rabbâniye ile bir tezahürdür ki, herkes istidadına ve tayy-ı merâtipte seyr ü sülûküne, esmâ ve sıfâtın tecelliyâtına nisbeten cüz'î ve küllî o Şems-i Ezelînin nuruna ve sohbetine ve münâcâtına mazhariyeti var."(1)

Nisbet kelimesi "İman bir intisaptır." cümlesini hatıra getiriyor. Buna göre nisbet-i Rabbâniye insanın Allah'a imanı ile kalbinde hâsıl olan nur ve o nurun meyveleri olan marifet ve muhabbet-i İlâhiyedir.

İnsan, kalbindeki bu iman nuruyla hakikatleri gördüğü gibi, yine o nura intisabının derecesine göre bu iman onun yaşayışına akseder; ibadetinden, dünya işlerine kadar her şey o nur ile nurlanır.

Üstadımızın ayna misâli çok büyük sırlar taşımaktadır. Bu sırlara bir misâl olarak Mesnevî-i Nuriye'deki şu dersi hatırlayalım:

"Her bir insanın şu hakikî âlemden kendisine mahsus hayalî bir âlemi olduğu gibi, herkes kendi meşrebine göre Kur'ân'dan fehim ve iktibas ettiği, kendisine has bir Kur'ân vardır ki, onun ruhunu terbiye, kalbini tedavi eder."(2)

"Tecellide tekrar yoktur" buyrulur. Yani, Cenâb-ı Hak bir şeyi bir defa yaratır; ikinci yarattığı birincinin aynı değildir. Herkese sima vermiştir, ama hiçbiri diğerine benzemez. Aynı hâl ruhlar için de geçerlidir. Her ruhta akıl, hafıza, sevgi, korku gibi latifeler mevcuttur, ama bunların dereceleri birbirinden farklıdır ve birbirine eşit iki ruh da yoktur; biri zekâda daha ileridir, diğeri hafızada; birinde sabır daha galiptir, diğeri cesaret. Bütün güzel hasletlerin en ileri derecede bulunduğu tek ruh, ruhu Muhammedî (asm.)'dir.

Nitekim O'nun (sav.) o mukaddes şahsiyeti tarif edilirken, "Bütün esmâya kemâl derecesinde ve itidal üzere mazhar" ifadesi kullanılır. Buradaki itidal kelimesi "*biri*

---

diğerinden daha ileri deęil, hepsi son derece kemâlde” demektir.

Bununla birlikte her ruh, dünya imtihanını kazanma noktasında yeterli imkâna sahiptir, en küçük sermaye ile bile cennet kazanılabilmektedir.

Bunları şunun için kaydediyoruz. Her ruh farklı yaratıldığı gibi, bu ruhların istikamet ve rıza dairesinde kullanılmalariyla da ayrı isimler tecelli eder. Burada insanın cüz’i iradesinin hissesi, verilen sermayeyi yerinde kullanmaya meyletmesi, doğruyu ve güzeli seçmesidir.

Kalb aynasının büyümesi, daha da parlaması ve ilâhî feyizlerden daha çok istifade etmesi ekseriyetle kişinin iradesini hak çizgide kullanması ve manevî inkişafın şartlarını da yerine getirmesiyle tahakkuk eder. Bu yol velayet yoludur.

İnsanın istidadında dünyevi ve uhrevi bütün yolları tercih etme kabiliyeti vardır. Kişinin ticarete istidadı varsa ehil ellerin yardımı ve yol göstermesiyle o sahada büyük yol kat edebilir ve zengin olarak Gani ismine mazhariyet kesbeder. Sanata meyli varsa, yine o sahada göstereceği gayretlerle Sani ismine mazhar olur. Aynı hâl manevî meslekler için de geçerlidir. İlme daha fazla rağbet gösteren kişi yetkili âlimlerden ders almakla Âlim ismine mazhar olur.

İnsan kalbinde sayılamayacak kadar yollar vardır. Evliyanın farklı meşrepleri kalbin yönlendiği sahaya göre tahakkuk eder. Tasavvuf yolunda, kişi kendi tekâmül yolunu kendisi tayin etmek yerine bir mürşide tabi olur. Büyük mürşitler müritlerinin hangi sahaya daha kabiliyetli olduğunu keşf ile bilir ve onları öylece yönlendirirler.

Üstad Hazretleri, herkesin "İstidadına ve tayy-ı merâtipte seyrü sülûküne, esmâ ve sıfâtın tecelliyâtına nisbeten cüz’î ve küllî o Şems-i Ezelînin nuruna ve sohbetine ve münâcâtına mazhar” olduklarını ifade eder. Şems-i Ezelînin nuruna mazhariyetten maksat, ilâhî esmâya mazhariyettir. Allah’ın bir ismi Nur’dur ve bütün isimleri nuranîdir. *“Manevî terakki ve tekâmül yolculuğu”* diye özetleyeceğimiz “seyrû sülûk” sonunda insan, ihlasına, salahat ve takvasına, himmetine, gayretine ve sabrına göre bir veya daha fazla isme ayna olma şerefine erişir. Bu noktada da insanlar arasında büyük farklılıklar doğar; cüz’i ve küllî ifadesiyle bu noktaya dikkat çekilmektedir.

Risalet yolunda ise, bütün güzellikler ve kemâller doğrudan ilâhî bir ihsan olarak verilir. O yolda gidenler, manen vazifeli olan peygamberler ile onların izinde giden peygamber varisi büyük âlimlerdir. Peygamber varisi olan bu kutlu zevata da ilâhî feyizler “ilham, ikram, sünühat” gibi kulun kendi iradesi dışında ve tamamen Hak vergisi olarak gelirler.

Üstad Hazretlerinin verdiği ayna misâli velayet yolunda giden zâtların yolunu temsil eder. “Kulum bana en fazla farzlarla yaklaşır, sonra nafilelerle...”(3) diye başlayan meşhur kudsî hadîs, bu bahtiyar zevatın en büyük rehberidir. Onlar farzlarını büyük bir hassasiyetle yerine getirmekle kalmaz, nafile ibadetlerdeki hisselerini bir ömür

---

boyu artırmaya çalışırlar. Böylece Rabbin razı olduğu ve cennetine hazırladığı salih kullardan olurlar.

“...Hanesinden veya bağının damından geniş pencereler açar, gökteki güneşe karşı yollar yapar...” ifadesiyle risalet yolunda giden ve ilâhî feyz ve nurlara doğrudan muhatap olabilen seçme kullar nazara verilmektedir. Bu yola girmek ve risalet hizmeti yapmak tamamen bir ihsan ise de bu cümlede geçen “pencereler açar, yollar yapar” ifadeleri, bu noktada insan iradesinin doğru kullanılmasının da temel sebep olduğunu ders verir. Yani, peygamberlikle vazifeli kılınan yahut bir peygamber varisi olarak hizmet veren bahtiyar zevat, bu noktaya “kendi iradelerini hak yolda kullanarak Allah’ın seçkin kullarından olmaya liyakat kesbetmeleri” ile varmışlardır. Ancak, bu gayretleri birer küçük çekirdek hükmüne geçmiş, Allah’ın inayetiyle o çekirdeklerden muhteşem ağaçlar çıkmış ve meyvelerinden nice insanlar istifade etmişlerdir.

"Galib-i esmâ ve sıfâtın zilâinde giden velâyetlerin derecâtı bu kısımdan ileri gelir."

Bazı zâtlarda bazı isimlerin tecellisi diğerlerine galip gelir, yani diğerlerinden daha fazla olur.

“Fakat, çendan insan bütün esmâya mazhardır; fakat kâinatın tenevvüünü ve melâikenin ihtilâf-ı ibâdâtını intac eden tenevvü-ü esmâ, insanların dahi bir derece tenevvüüne sebep olmuştur. Enbiyânın ayrı ayrı şeriatları, evliyânın başka başka tarîkatleri, asfiyânın çeşit çeşit meşrebleri şu sırdan neşet etmiştir. Meselâ İsâ Aleyhisselâm; sâir esmâ ile beraber Kadîr ismi onda daha galiptir. Ehl-i aşkta Vedûd ismi ve ehl-i tefekkürde Hakîm ismi daha ziyâde hâkimdir.”(4)

“Herkesin kendi ayinesinin müşahedesine tabi olması” hükmünce bir isme daha fazla mazhar olan kimse varlıkları ve hâdiseleri o pencereden seyreder; Vedud ismine mazhar bir velinin bütün varlık âlemini aşk-ı ilâhî ile mest olmuş görmesi gibi...

İşte, evliya arasındaki farklılığın önemli bir esası bu esmâ tecellileridir. Yani kim ne kadar çok isme, ne kadar fazla mazhar ise manevî derecesi de o kadar yüksek olur.

Dipnotlar:

(1) bk. [Sözler, Otuz Birinci Söz, Birinci Esas.](#)

(1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Zelü'l-Habbe.](#)

(3) bk. *Buhaî, Rikâk, 38.*

(4) bk. [Sözler, Yirmi Dördüncü Söz, Birinci Dal.](#)